І чужому научайтесь,
й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 81-83 Grand St.
Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНСоюз: HEnderson 5-8740
Тел.: з Ню Йорку:
BArcly 7-4125
УНСоюз: BArcly 7-5337

РІК LXVIII. Ч. 167. TWO SECTIONS (SECTION 1) ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 2-го ВЕРЕСНЯ (SEPTEMBER) 1961 ЦЕНТІВ 12 CENTS No. 167. VOL. LXVIII.

КОНҐРЕС СХВАЛИВ ЗАКОН ПРО ЗАКОРДОННУ ДОПОМОГУ

В ЦЬОМУ ФІНАНСОВОМУ РОЦІ НА ДОПОМОГУ ЗАКОРДОНОВІ ПРИЗНАЧЕНО ПОНАД $4.2 БІЛЬЙОНА; НА ПОЗИКИ В 1963-1966 РОКАХ СХВАЛЕНО ШІСТЬ БІЛЬЙОНІВ ДОЛЯРІВ

Вашинґтон. — 31-го серпня обидві Палати Конґресу затвердили ті суми на допомогу закордонові, які узгіднила була кілька днів тому окрема конґресова комісія. У фінансовому році, що почався 1-го липня ц. р., видатки на допомогу закордонним державам мають винести $4.253,500,000, на $509.000,000 менше, як вимагав уряд президента Кеннеді. В цій сумі є і $1.200,000,000 на позики для закордонних держав а решта призначена на економічну та військову допомогу заприязненим із ЗДА країнам. Крім цього схвалено $6 більйонів на позики для заприязнених держав, які мають бути уділені в роках від 1963 до 1966, це значить кожного року по $1.500,000,000. Ця сума є на $1.600,000,000 менша від тієї, якої домагався Президент, який просив на позики в п'ятьох роках (від 1962 - 1966) суми $8.800,000,000. Сенат признав був цю суму на позики для недорозвинених країн, але Палата Репрезентантів відкинула цей пункт законопроєкту, бо не хотіла признавати наперед такі високі видатки, які впродовж п'ятьох років уряд міг би видаткувати без контролі Конґресу. Спільна конференція узгіднила становища Сенату і Палати, признавши в цьому фінансовому році $1.200,000,000, а в дальших фінансових роках від 1963 до 1966 по $1.500,000,000. Таким чином на допомогу признано суму $7.200 мільйонів, замість $8.800,000,000. Сенат прийняв законопроєкт про закордонну допомогу більшістю 69 до 24 голосів; в тому було 48 демократів і 21 республіканець. Проти голосували: 14 демократів і 10 республіканців. Між демократичними противниками цього закону був тільки один сенатор - демократ із Невади — Аллен Байбел. Палата прийняла закон більшістю 260 до 132-ох голосів, між якими було 182 демократи і 78 республіканців. Проти голосували 54 демократи і 78 республіканців. Найдовші дебати велися над проєктом уряду признати більшу суму на довготермінові допомоги недорозвиненим країнам, щоб можна було наперед плянувати їх економічний розвиток. В засаді Палата не була проти довготерміновости урядового пляну, але вона хотіла зберегти контролю Конґресу над сумами, що їх видаватиме уряд. В цій справі прийнято компроміс: Конґрес признав $7.2 більйона на позики на протяг 5-ох років, але уряд при заключуванні різнородніх своїх довготермінових зобов'язань із чужими країнами мусітиме кожного року просити Конґрес про затвердження запропонованих на позики сум. Ці позики мають бути довготермінові, навіть 50-річні, і мають бути дуже низькопроцентові, а деколи навіть безпроцентові. Цьогорічна сума закордонної допомоги призначена на такі цілі: $1.200 більйони — на позики; $380 мільйонів — допомога розвитковому фондові; $153.5 мільйона — міжнародні організації; $465 мільйонів — економічна допомога; $1.700 мільйонів — військова допомога; $50 мільйонів — адміністраційні витрати; $5 мільйонів — інвестиції. Разом, — $4.253,500,000.

Стюарт Л. Піттман найменований на директора Цивільної Оборони

Вашинґтон. — Президент Кеннеді 31-го серпня повідомив про номінацію вашинґтонського адвоката Стюарта Л. Піттмана на директора Цивільної Оборони, який матиме ранґу асистента секретаря оборони. Піттман займатиметься побудовою протирадіяційних сховищ та всіми іншими оборонними проблемами, якими досі займався Уряд Цивільної і Обороної Мобілізації, функції якого приділені до департаменту оборони. Інші завдання Уряду Цивільної і Оборонної Мобілізації перебрав новий уряд так званий Уряд плянування на випадок крайньої необхідности. Піттман в першу чергу займатиметься справою протилетунської оборони, — побудовою протилетунських сховищ. Піттман має 42 роки, є одружений і має п'ятеро дітей. Він є членом адвокатської спілки у Вашинґтоні. Його платня на новому урядовому пості виноситиме $20,000 річно.

Летунство випустило сателіта „Дісковерера XXIX"

Ванденберґ Ер Форс Бейз, Каліфорнія. — Летунство 30-го серпня з успіхом випустило штучний сателіт „Дісковер XXIX", який кружляє в полярній орбіті, і який до 4-ох днів має викинути кабіну, яку старатимуться зловити в районі Гавайських островів. Кабіна важить 300 фунтів і її мають зловити за допомогою літаків. Ціль цього нового випущення, — поліпшити здобування кабіни, коли вона спадає з сателіта. В кабіні є різні інструменти, які досліджують радіяцію, космічні промені, магнетичні хвилі та інші дані, які потрібні є для пізнання космічних просторів. Деякі інструменти „Дісковерера 23" мають мати зв'язок із інструментами таких дослідних і розвідчих сателітів, як „Самос" і „Майдес".

В АМЕРИЦІ

● **Президент Кеннеді заявляв** перед вибором, що кожного тижня відбуватиме пресові конференції. Але тепер виявляється, що важко здійснити цю обіцянку. До кінця серпня 1953-го року Айзенгавер відбув був 14 пресових конференцій, а в цьому самому часі Кеннеді відбув 16 конференцій.

● **Президент Т-ва Метрополітанської Опери Антоні А. Бісс** заявив, що ця опера мусітиме просити про федеральну допомогу, бо інакше їй грозитиме банкрутство. Бісс сказав це під час переговорів із представниками спілки, в якій об'єднані члени оркестри, яка грає в цій опері.

● **Палатна Комісія Способів і Засобів** поправила податковий закон таким способом, що можна буде карати п'ятидоляровою ґривною тих платників податку, які на своїх заявах не подадуть числа своїх карток соціяльного забезпечення. І досі на податкових заявах була рубрика на число соціяльного забезпечення, але не було законної вимоги подавати ті числа.

● **39 кубинців,** між якими були жінки і діти, змусили капітана моторового човна плисти до міста Кінґстону, на Джемейці, де вони заявили місцевій владі, що просять про право азилю, бо рішилися покинути Кубу. Капітан човна заявив, що вертається на Кубу.

● **Голова Американської Федерації Праці — Конґресу Індустріяльних Організацій** — Джордж Міні виїхав кораблем „Квін Мері" до Великої Британії, де буде брати участь у конвенції брітійської робітничої організації в Портсмуті. Конвенція починається 4-го вересня, і триватиме цілий тиждень. Після конвенції Міні разом із дружиною відвідає Бельгію і Ізраїль.

З'ЇЗДИ, ЗУСТРІЧІ, ЗБОРИ І ЗМАГАННЯ ВІДБУДУТЬСЯ ПІД ЧАС ДОВГОГО „КІНЦЯ ТИЖНЯ"

Ню Йорк. — Впродовж довгого „кінця тижня", що триватиме від суботи 1-го вересня до понеділка 3-го вересня включно відбудеться в різних місцевостях на терені ЗДА з'їзди, зустрічі й великі спортові імпрези. Назвемо тільки найважливіші з-посеред них: 2, 3, 4 вересня відбудеться в Скрентоні, Па. 28-а Річна Конвенція Ліги Української Молоді Північної Америки і в тих же днях відбудеться на оселі Українського Робітничого Союзу в Ґлен Спей, Н. Й., VII Крайовий З'їзд Делеґатів Братства кол. вояків I Дивізії УНА; на оселі ім. О. Ольжича в Лігайтоні, Па., відбудеться в днях 2-4 вересня XXIII Організаційний З'їзд Організації Державного Відродження України (ОДВУ), получений із святкуванням ювілею проф. О. Грановського та XIX Ювілейним З'їздом Українського Золотого Хреста; на згаданій вгорі оселі в Ґлен Спей відбудеться 2 і 3 ц. м. 11-ий З'їзд Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ), получений із зустріччю ОДУМ'у Америки й Канади; на оселі СУМА в Еленвілі відбудеться в днях 2-4 ц. м. 10-ий Всеамериканський Маніфестаційний Здвиг СУМА; 2-3 вересня в Шикаґо, Ілл., відбудеться 5-ий Загальний З'їзд делеґатів та учасників Об'єднання кол. вояків УПА в ЗДА; у Ґрефтоні в Канаді відбудеться в днях 2-4 вересня V-ий З'їзд Уладу Старшин пластунів ЗДА й Канади; на Союзівці відбудеться в тому самому часі велика спортова імпреза — плавацькі й тенісові змагання, уладжені Карпатським Лещетарським Клюбом з Ню Йорку під протекторатом Української Спортової Централі Америки і Канади; спортові імпрези відбудуться теж в інших містах.

Впр. о. Євген Августин Горняк — українським католицьким Єпископом в Англії

Вашинґтон. — Апостольський делеґат в ЗДА Еджідіо Ваньоцці 28-го серпня повідомив, що Святіший Отець Папа Іван XXIII найменував Впр. о. Євгена Августина Горняка ЧСВВ на титулярного Єпископа Гермонтісу і Єпископа - помічника кардинала Вілляма Ґодфі, який є архиєпископом Вестмінстеру і Апостольським Екзархом для українців візантійського обряду, що проживають в Англії. Впр. о. Горняк тепер є ігуменом монастиря ЧСВВ в Ґлен Кові, Лонг Айленд, Н. Й., і професором новиків в монастирі св. Йосафата в Ґлен Кові. Єпископ - елект Горняк народився 7-го жовтня 1919 року в місцевості Куцура, в Бачці в Юґославії, де його батьки і досі живуть. Як юнак був учнем пізнішого кардинала Альойзія Степінача, який був ув'язнений за режиму Тіта, і який помер в 1960-му році. Майбутній Єпископ студіював в Папській Семінарії св. Йосафата в Римі і в Ґриґоріянському університеті в Римі, здобувши докторат теолоґії та бакалавреат канонічного права. На священика був висвячений в Римі 25-го березня 1945 р. архиєпископом Іваном Бучком. До ЗДА прибув в 1947-му році і працював як священик в Питсбурзькій дієцезії та був професором в Питсбурзькій Духовній Семінарії. В роках 1951-1955 був духовним управителем цієї семінарії. В березні 1956 року о. Горняк вступив до Чину СВВ і, перебувши новіціят в Мондері в Канаді, в червні 1957 року склав монаші обіти. Від травня цього року о. Горняк був ігуменом монастиря оо. Василіян в Ґлен Кові, куди прийшов із Стемфорду, Коннектикат, де був духовим управителем Семінарії св. Василія Великого від 1958-го року.

Українці в Торонті пікетували Хор Червоної Армії, закликаючи співаків вибирати волю

Торонто. — Перед і під час концерту совєтського Хору Червоної Армії, що відбуває тепер своє турне по містах Канади, відбулося в Торонті в п'ятницю дня 26 серпня демостраційне пікетування з приводу виступу цього хору. Зорганізовані Ліґою Визволення України демонстранти несли транспаренти з написами „Душогуб Нікіта і його хор", „В Будапешті і в Берліні з танками і кулеметами, в Канаді з піснями і танцями" і ін. Під час самого концерту члени ліґи розсипали поміж 180 членами хору антисовєтські летючки, закликаючи в них хористів вибирати волю за прикладом недавніх втікачів з-під совєтського режиму Михайла Клочка і Миколи Середи, які своєю втечею запротестували проти совєтської тиранії. „Досить служити Москві! Беріть приклад з Клочка і Середи й інших славних синів Вашої країни! Залишайтеся у вільній Канаді, яка готова завжди Вас прийняти!" — було надруковано в розкидуваних летючках. Члени хору боялися підносити летючки. Їх повизбирувала цікава на їх зміст публіка.

● **Італійський уряд** заперечив газетні вістки, наче б він дістав від головної кватири НАТО в Парижі гострого листа з докорами за байдужне становище Італію супроти теперішньої Берлінської кризи, яка вимагає від всіх членів НАТО передусім побільшення своїх збройних сил.

Республіканські партійні провідники домагаються, щоб Ніксон кандидував на губернатора

Вашинґтон. — Колишній голова Республіканського Крайового Комітету Ліонард В. Голл, який минулого року був головою виборчого комітету віце - президента Ричарда М. Ніксона, влаштував у Вашинґтоні прийняття, на якому крім колишнього віце-президента були численні республіканські провідники, що домагалися, щоб Ніксон в 1962 році кандидував на губернатора Каліфорнії. На прийнятті, як пізніше заявив пресі Ніксон, найбільше дискутували над каліфорнійськими виборами. Ніксон ще не рішився, чи буде він кандидувати на каліфорнійського губернатора. Він обіцяв повідомити про своє рішення аж при кінці вересня. І Ніксон і партійні провідники погодилилися в тому, що Республіканська партія мусить в найближчих виборах виявити силу, якщо схоче виграти президентські вибори в 1964-му році. Республіканці мусять мати більші осяги в виборах 1962-му році ще й тому, „щоб могли поставити гальму тій катастрофічній внутрішній політиці, яку веде уряд президента Кеннеді". Республіканці мають мати виборчі успіхи на терені стейтів і в Конґресі. У Вашинґтоні був і колишній президент Айзенгавер, який грав ґольфа з Ніксоном. Ніксон заявив, що не хоче критикувати заходів Кеннеді в справі Берліну, але мусить сказати, що, на його думку, в цій справі є „забагато непотрібного говорення".

Наступне число „Свободи" появиться під числом 168 у вівторок 5 вересня ц. р. з датою 6 вересня 1961.

СССР зірвав Женевську конференцію про припинення атомових вибухів

Женева. — На засіданні атомової конференції, яка триває вже від 31 жовтня 1958 року, в минулу середу 30 серпня ц. р., Семьон Царапкін відкинув останні концесії ЗДА й Англії, зроблені Совєтам в справі міжнародної контрольної комісії, що мала б стежити за дотриманням умов договору. Ці концесії передбачували створення міжнародної контрольної комісії з чотирьох представників Заходу, чотирьох комуністів і трьох невтральних із невтральним головою, що його можна б завжди змінити звичайною більшістю голосів. Далі, Захід давав ґарантії, які розпорошували б патолоґічний страх большевиків, що західні члени тієї комісії будуть „шпиґунами". Артур Дін від американців і Ормсбі Гор від англійців давали широке пояснення того останнього конкретного проєкту договору про припинення атомових дослідів. Але Семьон Царапкін заявив, що взагалі ніяка контрольна система не може діяти тоді, коли існує міжнародне напруження та що справу атомових дослідів треба буде розглядати під час найближчої дебати в Об'єднаних Націях над загальним і тотальним міжнародним розброєнням. Після закінчення того 338-го засідання названий вгорі англійський делеґат заявив журналістам, що Семьон Царапкін дав пізнати цілком недвозначно, що СССР „не є більш заінтересований" в договорі про припинення штучних атомових вибухів. Все ж, найближче засідання назначено на п'ятницю 1 вересня ц. р. В міжчасі прийшло проголошення офіційного совєтського комунікату про відновлення большевиками штучних атомових вибухів для розвитку нової атомової зброї. Таким чином Женевська конференція зірвана.

Тіто, Неру і Нассер відбули першу нараду на з'їзді невтральних у Бєлґраді

Бєлґрад. — Вже напередодні офіційного відкриття конференції 24-х невтральних держав у столиці Юґославії, в минулий четвер 31 серпня ц. р. відбули першу нараду „три великі" невтральні лідери — індійський прем'єр Джавагарлал Неру, президент З'єдиненої Арабської Республіки Ґамаль Абдель Нассер і президент Юґославії Тіто. Їхня нарада — за твердженням газет — стосувалась найдразливішої справи, яка нині турбує всіх членів тієї конференції і ввесь світ — актуального Берлінського конфлікту. Ґамаль Абдель Нассер буцім-то є найбільшим прихильником західнього становища, що справу треба розв'язати шляхом всенародного плебісциту, бо він сам домагається права самовизначення для арабських втікачів з Палестини. Зате юґославський диктаторський прем'єр Тіто, маючи у власній державі комуністичний монополь, є проти самовизначення німців, але й проти всякої „односторонньої акції" Москви при розв'язуванні проблеми Німеччини й Берліну. До нього схиляється індійський Неру, який задовольнився ствердженням, що ситуація є „дуже замотана", що східні німці „мали право" задрутувати свій кордон та що до Західнього Берліну повинен бути заґарантований вільний доступ з Заходу. Зате всі вони погодились в тому, що не можна допустити східньо - німецького комуністичного уряду до Бєлґрадської конференції в ролі „обсерваторів", бо Східня Німеччина не є невтральною країною, є членом комуністичного бльоку з т. зв. Варшавського пакту. Тому просьбу Східньої Німеччини відкинено.

У Східньому Берліні грозив збройний конфлікт з американцями

Берлін. — В минулу середу стався в Східньому Берліні інцидент, який легко міг був довести до стрілянини між східньо - німецькою поліцією та американськими вояками — з усіма трагічними у далекосяжними наслідками. Східньо - німецькі поліціянти пробували зупинити американське військове авто, яким їхав капітан і чотири сержанти, криком, а коли американці не звертали уваги і їхали далі — вони заїхали впоперек дороги своїм панцерним возом. Коли американське авто зупинилось — підбіг до нього східньо - німецький поліціянт і розбив передню шибу. Американський капітан, мабуть, заалярмував короткохвилевою радіостанцією залогу в Західньому Берліні і впродовж кількох хвилин заїхали на початок Фрідріхштрассе, де є одинокий перехід для альянтських військовиків із Західнього до Східнього Берліну і де сталася та подія, три американські танки та 15 панцерних возів з 40 вояками, — з гарматніми дулами і автоматами націленими в сторону комуністів. Після півторигодинної словесної переправи і після того, як над'їхав совєтський старшина, американське авто звільнено й дозволено йому продовжувати подорож. За газетними коментарями — це був найнебезпечніший інцидент від 13 серпня, відколи східні німці задрутували кордон між твома частинами міста і від 23 серпня, відколи альянтські танки почали робити службу по західньому боці кордону.

У Конґо продовжується хаос

Леопольдвіль. — Розпачливі заходи стабілізувати ситуацію в Конґо, як ось підтримання Об'єднаними Націями уряду Сиріля Адулі, спонукування збунтованих провінційних „президентів" виректись своїх сепаратистичних амбіцій та співпрацювати з центральною владою Конґа, врешті виарештування европейських старшин на службі в провінційній армії „президента" Мойсе Чомбе — всі ці заходи черґуються з новими проявами конґолійської анархії. І так в столиці Східньої провінції, де все ще править комунофільський Антуан Ґізенґа, що ніби замирився з центральним урядом і має перебрати в ньому пост віце - прем'єра, конґолійський вояк вдерся до кабінету того свого „президента" Ґізенґи в тому моменті, коли там був представник місії ОН швед Інґрам Енґлюнд, націлився на нього крісом і заявив, що той представник ОН — „арештований". Надбіг етіопський старшина з вояками і врятував шведського дипломата, але в цілому місті Стенлейвілі панує така атмосфера, що тамошні білі поселенці, службовики і торгівці, втікають. Знову ж в столиці другої збунтованої провінції Катанґи, в Елізабетвілі, команда військ Об'єднаних Націй відкликала свою згоду, щоб розброєні европейські старшини перебували у своїх помешканнях, поки їх не відвезуть до Европи, бо ті старшини змовлялись із катанґським військом і могло прийти до бунту та проливу крови.

● **Японський прем'єр Гаято Ікеда** відвідав на 15 хвилин совєтську виставу в Токіо. Газети пояснили, що сталось це тому, бо рік тому Хрущов відвідав був японську промислово-торговельну виставу в Москві. Японська публічна опінія ставиться тепер до СССР гірше, як раніше, бо нетактовна большевицька пропаґанда, яку вів Анастас Мікоян під час своїх відвідин в Японії в цьому місяці страшенне обурила японців.

ЗДА ТАВРУЮТЬ СССР ЗА „АТОМОВИЙ ШАНТАЖ" — ВВЕСЬ СВІТ ОБУРЕНИЙ НА МОСКВУ

Президент Дж. Ф. Кеннеді

Вашинґтон. — Рішення Совєтів відновити штучні атомові вибухи „є передусім формою атомового шантажу, який має на увазі стосувати терор, замість розуму" — заявив в минулий четвер 31 серпня ц. р. през. Кеннеді. Водночас він додав, що він є „глибоко переконаний, що однаково розміри ядрової зброї в американських складах, як також вартість тих окремих родів зброї і система їх доставлювання цілком достатечні для оборони З'єдинених Держав і цілого світу". „Совєтський Союз очевидячки хоче випробовувати не нові ядрові роди зброї, але волю і рішення вільного світу ставити спротив такій тактиці й боронити волю". Ту заяву проголошено після засідання Крайової Ради Безпеки під головування Президента і з участю також лідерів Палати Репрезентантів та Сенату.

З цілого світу надходять вістки про величезне обурення на Москву за її односторонне рішення щодо зірвання Женевської конференції та відновлення ядрових штучних вибухів з одночасним погрожуванням новою „монструальною" бомбою силою 100 мільйонів тонн ТНТ, чи пак 100-маґатон, ото ж п'ятикратно більшою, як була американська бомба, скинена на Наґасакі й Гірошіма. Після довгої телефонічної розмови англійського прем'єра Мекміллена і міністра закордонних справ лорда Гюма, цей останній оприлюднив дуже гостру заяву, в якій на вступі пригадав совєтську заяву з 28 серпня 1959 про те, що Совєти не будуть переводити атомових експериментів, як довго не переводитимуть їх західні держави. „Проголошення з минулої ночі, яке оприкидує ту давню совєтську заяву, призирливо нехтує бажання звичайних людей в цілому світі, які знаходять вираз в політиці уряду Її Величности, щоб узагалі покласти край ядровим вибухам. Цинізм тієї поведінки кидає світло на спосіб совєтського переговорювання на Женевській конференції, відколи їх відновлено в березні ц. р." Англійський міністер закордонних справ пригадує, що ЗДА й Англія пред'явили в Женеві готовий проєкт договору про припинення атомових експериментів, але Совєти навіть не розглянули його по суті і не прийняли як бази до дискусії. Совєти проголосили рішення відновити атомові експерименти якраз тоді, коли делеґат ЗДА привіз з Вашинґтону новий проєкт договору. Ту саму тактику застосували були Совєти на останній міжнародній конференції 10-х держав про розброєння. Англійський міністер підкреслює, що ЗДА й Англія не переводили ніяких таких штучних ядрових вибухів від 31 жовтня 1958 року, відколи тільки почалась згадана Женевська конференція і не відновили їх навіть тоді, коли Совєти переводили ще якийсь час свої експерименти. Совєтський уряд, заявивши, що справа ядрових вибухів є частиною справи загального міжнародного розброєння, не чекав на вислід дебати в цій справі на найближчій Генеральній Асамблеї Об'єднаних Націй. „Очевидно, що нова ситуація буде розглянена урядом Її Величности у порозумінні з його союзниками" — натякнувши таким чином на можливість відновлення атомових штучних вибухів Англією і ЗДА. Водночас англійський міністер повідомив, що він відкликав з Женевської конференції для атомових дослідів делеґата Англії Дейвіда Ормсбі Гора. Так само американський делеґат Артур Дін приїхав вже до Америки. Женевська конференція „відложена на необмежений час".

Голоси явної критики, збентеження та обурення лунають з усіх столиць світу за винятком одного Пейпінґу, де китайські комуністи „привітали" рішення совєтського уряду. Найбільший розґардіяш настав на Бєлґрадській конференції 24-ох невтральних держав, репрезентованих своїми прем'єрами, президентами та монархами. Індійський прем'єр Неру на самому вступі до Бєлґраду заявив журналістам, що він є „проти всяких атомових експериментів, всюди і завжди". Невтральні лідери вважають, що совєтське рішення, проголошене якраз напередодні їхньої конференції, завдало поважкий удар надіям невтральних країн на те, що вони, невтральні країни, зможуть вплинути на злагіднення міжнародного напруження. Найбільше обурює їх факт одностороннього рішення Совєтів під час тривання Женевської конференції для припинення атомових дослідів. Всі здають собі справу, що Совєти напевне приготовлювали новий експеримент вже давно і коли він тепер готов до реалізації, то проголосили той комунікат. Сподіваються, що совєтський новий вибух станеться в найближчих днях і буде настільки „театральний", що дасть пропаґандивний атут Хрущову на новому конґресі компартії СССР. Зате вся західня преса і заяви державних мужів Заходу одностайно стверджують, що Захід не може дати себе стероризувати і піддатися явному совєтському „атомовому шантажеві".

У СВІТІ

● **Канали, ріки й озера в обширі Великого Берліну** є тепер єдиними шляхами, якими втікають люди на захід. Впродовж останнього тижня східньо - німецька поліція застрелила двох утікачів, що плили каналом Тельтов до Західнього Берліну. Але декому вдається перeплисти цілим. Газети не оприлюднюють тепер прізвищ втікачів з уваги на переслідування залишених членів родин.

● **Пільотом Французького військового літака,** який обірвав кабель линвової залізниці на горі Монт Блянк в Альпах між Францією і Італією і спричинив смерть 6-ох осіб, був капітан Ціґлер. Він був несвідомий свого вчинку і дізнався про його наслідки щойно тоді, коли вернувся на своє летовище в Ліксейль-ле-Вен. Покликано окрему слідчу комісію для перевірення того випадку. 8 французьких ґелікоптерів і понад 100 французьких та італійських альпіністів разом із сотнею гірських вояків і громадою техніків працювали над звільненням 80 пасажирів, що цілу ніч мусіли перевести в кількох вагончиках, завішених у висоті 11.000 стіп над поверхнею моря та 480 стіп над скельними горами.

● **У Бремені,** в Західній Німеччині, перейменовано вулицю Адольфа Штекера на вулицю Йоганна Бернемахера. Адольф Штекер був пастором, який здобув собі розголос своїми антисемітськими виступами і став наче предтечею гітлерівського антисемітизму, а Йоган Бернемахер був першим проповідником лютеранізму в Бремені.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc., 81-83 Grand St., Jersey City, N.J.

Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918.

Subscription Rates: One year $12.00; six months $6.25; three months $3.25.—Jersey City and Foreign Rates:: One year $14.00; six months $7.50; three months $4.00. For UNA members monthly 65¢.

Передплата: На рік — $12.00; на пів року $6.25; на три місяці $3.25. — В Джерзі Сіті і закордоном: — На рік $14.00; на пів року $7.50; на три місяці $4.00. — Для членів У. Н. Союзу, чоловіків і жінок, — 65 центів місячно. — За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N.J

Свято Вільної Праці

Американський День Праці, встановлений 79 років тому першою урочистою робітничою маніфестацією, що відбулася заходом Лицарів Праці в Ню Йорку, є одним з найбільш характеристичних для американського способу життя всенародних свят. Не має цей День нічого із демонстраційних „свят праці", влаштовуваних першого травня опозиційними до урядів даних країн робітничими організаціями чи тоталітарними режимами, які для відзначування цього дня вишиковують не тільки понурі ряди примусово зігнаного робітництва, але й військо та поліцію.

Американський День Праці своїм характером зближений до народних свят закінчення жнив, урочистостей обжинок, винозбору та ін. Своєю суттю і змістом це — день радости, відпочинку, дозвілля. З офіційного боку святкування Дня Праці виявляється хіба тільки в закликах Президента країни, в Богослужбах і в молитвах. Немає в той день ніяких парад, маршів і тому подібного, а є тільки справді всенародне прагнення провести його як найбільш свобідно, безтурботно під вільним небом, на безмежних просторах Американської Землі, в колі рідних і друзів.

Глибоко схопив і вірно з'ясував різницю між святами праці в двох взаємопротилежних системах сучасного світу президент Джан Ф. Кеннеді у своєму зверненні до американської нації, проголошеному 28-го серпня ц. р. з приводу цьогорічного Дня Праці.

„Ми святкуємо труд нашого народу, — заявив він, — докладно кажучи тому, що ми віримо в те, що здійснюваний свобідно, в добрій свідомості і забезпечений правом на справедливу винагороду труд є суттєвою річчю для гідности людини. Ми дивимося на труд людини, як на вияв її індивідуальної особистости і волі, а не як на товар, що має бути експлуатований в користь держави чи політичної партії".

„Тиранія позбавляє людину свободи й радости її праці" — заявив ще Президент у своїй проклямації. І саме ці слова дозволяють нам усвідомити ще глибше і ще повніше неоцінені дари, що їх дає нам можливість жити і працювати в умовах вільного суспільства, в обставинах вільної творчости, ініціятиви і водночас із цим вільної праці.

Святкуючи вільно й радісно День Праці, ми сповняємося бажанням, щоб з наявних тут, на вільній Землі Вашингтона, дібр і дарів свободи, могли користати не тільки сучасні і майбутні покоління цієї країни, але щоб з них могли користати і всі народи світу, особливо в країнах, поневолених комуністичною, тоталітарною тиранією Москви.

Бажання це живе також і в людей усіх тих країн, що перебувають під важкою тиранією комуністичних режимів. Вони доводять його своїми безупинними й інколи розпачливими спробами втечі на Захід, щоб могти тут у свобідних умовах життя — вільно думати, творити і працювати.

Відновлення атомових вибухів

Проголошене Совєтським Союзом минулої середи рішення відновити атомово-водневі вибухи в ході дослідів над дальшим удосконалюванням ядрової зброї є ще одним розмахом в сучасних перегонах у збросні. Це совєтське рішення завдало смертельний удар непоправним ідеалістам і оптимістам, що вірили в можливість осягнути з большевиками договір про остаточне припинення всяких ядрових дослідів під міжнародною контролею і таким способом поставити перший крок на шляху до міжнародного розброєння.

Від часу, коли вибухла перша американська атомова бомба 16-го липня 1945 року і від часу, коли зламано американський ядровий монополь першим вибухом совєтської бомби 23-го вересня 1949 року, переведено незліченну кількість таких експериментів, які у висліді дали змогу випродукувати різні роди ядрової зброї: не тільки атомові і водневі бомби, скидані з літаків, але й атомові артилерійські набої та ядрові „головки" до ракет, вистрілюваних на суходолі чи з корабельних чердаків, з літаків до об'єктів на землі та з підводних човнів. Ядрову зброю поділено на „тактичну" й „стратегічну", залежно від нищівної сили та призначення. Арсенали З'єдинених Держав, Англії і Совєтського Союзу заповнилися такою масою атомових і водневих бомб, гарматних стрілен і ракет, що їх тепер уже куди-куди більше, аніж потрібно для того, щоб змести всі більші міста у світі і всю людську цивілізацію з поверхні Землі. Учені перестерігають, що дальше насичування повітря радіоактивним елементом загрожує існуванню людського роду.

Тому, логічно, публічна опінія у різних країнах світу натискала, що дальші досліди над ядровою енерґією для військових цілей не потрібні, а з здоровного погляду шкідливі. 31-го жовтня 1958 року почалась у Женеві конференція ЗДА, Англії і СССР в справі укладення договору про припинення всіх таких дальших експериментів. Від того часу відбулось у цій справі 338 засідань. Остаточний вислід такий, що минулої середи совєтський делеґат Сємьон Царапкін ще раз повторив останню з безчисленних концепцій Хрущова: що справа припинення атомових дослідів є тільки частиною справи загального роззброєння і тому повинна бути охоплена переговорами про загальне і тотальне роззброєння, і що теперішнє міжнародне напруження не дозволяє на створення будь-якої міжнародної комісії для котролі підозрілих вибухів. У перекладі на поточну мову це означає, що Совєтський Союз не бажає собі договору про припинення атомових дослідів і що Женевська конференція зайва. Очевидно, що Сємьон Царапкін, відповідаючи на багатогодинні з'ясовування останнього конкретного, в деталях виготовленого американсько - англійського проєкту договору короткою неґативною заявою, знав уже про рішення свого уряду відновити атомові досліди з ціллю випродукувати — за совєтським офіційним комунікатом — „препотужні" нові бомби. Але він не згадав про це у своїй відповіді ні словом, і не заявив нічого, що Москва зриває Женевську конференцію. Ясно, що продовжування її в часі, коли будуть відбуватися дальші серії атомових дослідів, без найменших реальних виглядів на успіх переговорів, було б ще більшою нісенітницею, як були вони вже поверх року, коли тільки стало ясно, що большевики крутять і зволікають з очевидною інтенцією до укладення договору не допустити.

Найкращі американські фахівці ядрової енерґії від довшого часу били на сполох, підкреслюючи небезпечність ситуації, коли ЗДА й Англія зберігають прийняте на себе зобов'язання не переводити ядрових експериментів, поки тривають переговори, а Совєти, згідно з своєю віроломною традицією, за всією вірогідністю переводять такі експерименти засекречено під землею, чого нема змоги перевірити. Вони наполегливо радили знехтувати голосами пацифістів і відновити досліди. Колишній голова Комісії атомової енерґії Луїс Штравс вмістив у цій справі надзвичайно переконливу статтю п. н. „Чому ядрові досліди є конечністю для миру" в „Рідерс Дайджесті" за вересень ц. р. Тому відновлення большевиками ядрових дослідів, супроводжене цинічно - провокаційною заявою совєтського уряду, має бодай ту добру сторону, що здирає з очей наївних легковірів ще одну полуду і розв'язує руки Америці, що їх вона сама собі непотрібно в цій справі зв'язала. Очевидно, що міжнародна ситуація ще більше напружилась.

Д-р М. Лоза

ШАШКЕВИЧ — ВСЕУКРАЇНЕЦЬ

У житті нашого народу — розділеного часто політичними кордонами — дається зaобсервувати одне маркантне явище: процес національного піднесення, започаткований в одній займанщині, швидко переносився на інші частини України. Так було з відродженням української державности в 1917 і 1918 роках, так було з поширенням нової національної назви „Україна", так було з літературним відродженням, що його започаткував Іван Котляревський. Можна б посуватися ще далі в історію України, але ми зупинимося на останньому явищі.

Рік 1789-ий — рік видання „Енеїди" Котляревського — став тим граничним стовпом, що розмежовував дві епохи в житті українського народу. Слід підкреслити цілого народу. Бо, хоч виступ Котляревського мав місце в підросійській частині України, за допомогою цієї ж власне „Енеїди" швидко був збудований духовий міст між Придніпрянщиною і Галичиною, міст, по якому прийшла в Галичину і сама ідея Котляревського. Минуло заледве двадцять кілька років, а вже цю ідею підхопив молодий галицько - український ентузіяст відродженого українського слова — Маркіян Шашкевич. Тим самим став він доповненням Котляревського. Тільки під таким кутом — під кутом всеукраїнської соборницької настанови — слід оцінювати появу Шашкевича на галицькому обрії. Зробили б ми Шашкевичеві велику кривду, коли б бачили в ньому тільки галицького поета. Так уже хотіло Боже Провидіння, що молодому Шашкевичеві, який шукав шляху для відродження свого народу, дісталася до рук „Енеїда" Котляревського і допомогла йому той шлях відшукати. Про той переломовий і рішальний момент у житті Шашкевича чи не найкраще висловився один з найближчих його товаришів і однодумців — Яків Головацький. До цього цінного й вірогідного джерела нам і слід звернутися. В своїй статті — „Пам'ять Маркіяну Руслану Шашкевичу" Яків Головацький, переповівши про студії Шашкевича з ділянки слов'янознавства, пише дослівно так:

„Тут єму отворив ся великий сьвіт, Словенщина, з своєю поважною, величною стариною, з відмолодженими відживаючими парістками. Все то переймала молода, повна сили і надії душа. З живим запалом молодецьким слідив, іспитував, загортав цілу Словенщину і заєдно розпространював свої відомости.

Розваживши все і роздивившись, предці не знаходив нігде того, що дух єго віщий перечував а душа так сильно бажала; все він тужив за чимсь, шукав, чого у школах не учили, чого не знаходив ні в старих, ні в нових словесностях, бо він шукав своєї народної, банував за своєю родимою. Як півсонно снувалася перед умом якась нова, питома, своя народна словесність, але не було відваги без приводу самому пустити ся в незнакому путь! Пригодою лучилась Котляревського „Енеїда", малоросійські пісні Максимовича та либонь Павловського граматика. Урадований знайшов тоє, за чим так давно глядів, зобачив живий приклад, переконався о можности народної руської словесности, загадав велику гадку: утворити чисто народну словесність южноруськую і сесій гадці вірен остав до кінця". — (Твори Якова Головацького — Руська Письменність, III, I, стор. 229).

Віднайшовши духовий зв'язок з Придніпрянщиною, М. Шашкевич піддержував уже його ціле своє коротке життя. Кожна літературна поява на Придніпрянщині сповнювала радістю Маркіяна і скріплювала його віру в успіх започаткованого діла. Щоб не бути голословним, дамо місце думкам самого Шашкевича, виявленим в одному з листів до Михайла Козловського. Майже ввесь зміст цього листа виповнений враженнями від літературних досягнень братів - придніпрянців. Під кінець 1841 року Шашкевич одержав альманах „Ластівка", що його в тому ж самому році в Петербурзі зредаґував Євген Гребінка. Сповнений радости, Шашкевич пересилає „Ластівку" Козловському з таким листом:

„Рідні, любезненькі! Несе ся воздухами до Вас, мої миленькії, шпарка Ластівка! Такої ще ніхто зроду не бачив, бо не то іно, що гарно виспівує та щебече та так мов примовляє, а то ще й на зиму не ховає ся, і все снует-ся, і все літає, і все виспівує, що забудеш і біду, і горе, і смуток, і журбу, і здаст-ся тобі, що завсіди весна. От така то летить до Вас Ластівка. При Ластівці ступає вагою сановитий, сумний, сказав бись престарий Могила*) і заглядає не так, як ластівка, весело в віконця, а ступає під землю в могили, цілує давний порох, обнимає кости, а нагорнувши там сили в свої груди, гуляє з вітрами по степах або з вороном попід небеса. От-так, братчику. Потіш ся з ними, полюбуй ся, пожурися і поплач, а небавком назад їх до нас пришли".

У продовженні свого листа Шашкевич обіцяє Козловському переслати ще твори Квітки - Основ'яненка. — (Твори М. Ш., Руська письм., III, I, стор. 132-133).

У своїй невеликій поетичній спадщині Шашкевич залишив декілька творів історичного змісту („Болеслав Кривоустий під Галичем", „Погоня", „Хмельницького обступлення Львова" „Наливайко"). Всі вони свідчать про великий Шашкевичів патріотизм. Наймаркантніший вияв своєї всеукраїнської національної свідомости дав Шашкевич у вірші: „Побратимові, посилаючи єму пісні українські". Вірш присвячений українському поетові (приятелеві Шашкевича) Миколі Устияновичу. Подібно, як в листі до Козловського, так і в цьому вірші Шашкевич дає вияв своєму захопленню творами, що надходили із Східньої України — чи прямо з України, бо в часах Шашкевича назва „Україна" в Галичині мала ще територіяльне значення. Загальнонаціональною назвою була „Русь", а від неї похідні назви „русин", „руський".

Є в згаданому вірші одне місце, яке виразно свідчить про соборницьку поставу М. Шашкевича. З'ясовуючи ролю пісні (не тільки української, але взагалі поезії), Шашкевич закінчив свій вірш-послання „Побратимові" такими словами:

I знов згомонит ти нишком,
мило-немно,
Як в сумерк вечерний,
півсонно, півтемно,
I луну розпустит ген-ген
долинами,
I гомоном шибне ген-ген
дубровами,
Ні-то комусь-то десь-там
повідає:
Як-то колись-то красою
засяє,
Як при Чорнім морі
Себе заквітчає,
В степах на просторі
Весело заграє,
Як в водах-Дніпрі
Змиєсь, прибере ся,
Легеньким крильцем
На Дністр занесе ся,
В тихеньким Дністрі
Собі пригляне ся,
Крилоньками сплесне,
Стрясе, злопотит,
Під небо до сонця
Ген-ген полетит,
Сонічком повисне,
I буде літати
I буде співати
I о руській славі
Скрізь світу казати.

*) Могила — це псевдонім Амврозія Метлинського. З „Ластівкою" вислав Шашкевич для Козловського також і твори Метлинського, видані під назвою „Думки і пісні" 1839 р.

ПРОБЛЕМИ СОВЄТСЬКОГО КОЛОНІЯЛІЗМУ

(З наукової конференції в Мюнхені 25 - 26 липня 1961 р.)

2

5) Таким чином московський комуністичний центр хоче прихилити до себе людність Росії, запрягти росіян у віз совєтського імперіялізму;

6) Царський імперіялізм і колоніялізм в 19 - 20 ст. йшов у східньому напрямі, в країни Азії. Особливість совєтського імперіялізму полягає в тому, що ця колоніяльна імперія обернулася також на Захід: іде масове виселювання народів Естонії, Латвії, Литви, України в азійські простори СССР, а одночасно Москва заселює території названих країн людьми із Росії. Цим Москва привела деякі республіки Туркестану до того, що там місцева людність є в меншості (Казахстан, Киргизстан). В західніх „союзних республіках" Совєтської імперії, як Естонія, Латвія, Україна, відсоток російської людности виріс до 20, 26 і 17%;

7) Особливу увагу звертає Москва на заселювання росіянами міст і промислових осередків поневолених народів. Так, столиця Латвії, Рига, за найновішими відомостями має 67% росіян. Ціль цієї політики зовсім ясна: відсунути місцеву національність кожної республіки на село і обернути мови неросійських народів в зникаючі діялекти. Таким чином, мабуть створитися „єдиний совєтський нарід", з спільною російською мовою, мовою „старшого брата".

Проф. Феденко зазначив шкідливість і згубність совєтського колоніялізму не тільки для неросійських націй, але й для самого російського народу. Доповідач навів слова російського історика Г. Федотова, написані 1947-го року:

„Для самої Росії те примусове продовження імперського буття означало б втрату надії на її власну свободу. Не може держава, що живе терором на половині своєї території, забезпечити свободу для другої половини. Так, як за московських царів абсолютизм був ціною, заплаченою за розширення, так і фашизм є єдиним режимом, здібним продовжити існування каторжної імперії. Звичайно, ціною дальшого здушення її культури".

(II)

Доповіді проф. А. Адамовича (Ню Йорк) і д-ра Б. Хайта

(Вони) ілюстрували характеристику совєтського колоніялізму, дану в рефераті проф. Феденка фактами із життя поневолених народів СССР.

Проф. Адамович описував у своїй доповіді „Колоніяльна політика совєтського режиму супроти національних республік СССР" положення неросійських народів під диктатурою Москви. Назва „національні республіки СССР" може викликати у читача деяку плутанину, бо цим твориться уявлення, мовляв, Російська совєтська республіка є не національною, а інтернаціональною. А. Адамович, на основі аналізи політики уряду СССР в неросійських республіках совєтської імперії, прийшов до тих самих висновків, які містяться і в доповіді проф. Феденка. Це — політика позбавлення народів СССР політичної та господарської незалежности шляхом колоніяльних завоювань; це — господарський визиск неросійських республік через однобокий устрій господарства цих народів, через військо і колоніяльну адміністрацію; це мовна русифікація поневолених народів і колонізація їх територій російським елементом, що в плянах володарів Кремлю мусить привести до створення „єдиної совєтської нації" з єдиною російською мовою.

На цім місці слід вияснити питання про відносини між колоніялізмом (царським та комуністичним) і російським народом, бо цю тему заторкнуто як у доповіді проф. Феденка, так і в рефераті А. Адамовича.

П. Феденко ствердив, що режим диктатури, керований з Москви, давав і дає деякі полегші й вигоди для людности Росії, щоб мати для себе підпору в російськім народі. Наприклад, комітети незаможних селян, створені в Росії в кінці 1917 р., зліквідовано вже в листопаді 1918 р., бо грабування селянства через ці „комбєди" викликало невдоволення в Росії проти комуністичного режиму. Зовсім інакша політика Москви була в не-російських республіках СССР. Наприклад, в Україні заведено комітети незаможних селян законом в 1920 році, і ці організації здирали збіжжя з українського селянства аж до закінчення колективізації 1933 р. Цієї самої тактики уживала Москва також в інших республіках СССР.

Тому не можна цілком погодитися з твердженням А. Адамовича, мовляв, російський народ „сам є жертвою совєтського колоніялізму", бо тоді треба логічно вважати, що англійський та французький народи також є жертвою свого імперіялізму та колоніялізму. Тут треба зробити точну дефініцію, про який „народ" іде мова. Якщо убогий селянин Московщини під царським режимом мусів платити податки і посилати своїх синів до війська на завоювання чужих країн, то цей селянин був жертвою загарбницької політики свого уряду. Але інша частина російського суспільства — шляхта, буржуазія, бюрократія часів царського режиму мала певні вигоди від імперіялізму та колоніялізму. А оскільки ця панівна верства репрезентувала російську націю, то й колоніялізм царського режиму називають російським колоніялізмом. Нині совєтську націю репрезентує в СССР російська комуністична бюрократія, — „нова кляса" Вона має всі вигоди від свого імперіялізму та колоніялізму. Колоніялізм Великобританії зветься англійським, хоч робітники текстильних фабрик в Ланкашірі жили гірше від магарадж Індії, що була колонією Великобританії. Але промисловці й купці Англії мали певні вигоди з визиску колоній.

Ще відомий російський історик В. Ключевський осуджував імперіялізм царського уряду, бо наслідком цієї політики „держава пухла, а народ ставав жебраком". Але „репрезентанти нації" в царській Росії — шляхта, бюрократія, промисловці — зовсім не хотіли зрікатися імперіялізму, бо мали від того вигоди. Те саме бачимо і в політиці російської комуністичної бюрократичної кляси, що панує в СССР.

Російська народна маса мусить переносити утиск диктаторського терористичного режиму, але частині російського народу (комуністичній бюрократії) живеться „весело і щасливо". Ця правляча верства забезпечує певні прибутки для цілої російської нації: панування російської мови на широких просторах від Берліну до Владивостоку, зріст російської науки коштом поневолених народів, поширення російської колонізації на Сході й на Заході — це все може лишитися тривким здобутком для російського народу (Кенігсберг — місто німецького філософа Канта перевернулося на „Калінінград").

Обсерватор

(Продовження буде)

З НАШИХ БУДНІВ

ЩО З НАМИ ДІЄТЬСЯ?

Скажіть мені, люди добрі, що це таке з нами діється?..

Уявіть собі, що така напружена ситуація, як берлінська, заіснувала 10—12 літ тому, зараз після нашого переселення... Що тоді творилося б серед політигної еміграції, то Господи, Твоя сила! Перестрашений народ метнувся б у першу гергу викупляти цукор, мило і солонину, топив би сало і наливав би у баньки, — як це дехто з наших робив під гас Корейської війни. В політиці настав би судний день: формувалися б похідні групи, уряди та інші комітети, лідери готовились би обіймати міністеріяльні посади в Києві, збірки на визвольні фонди процвітали б, аж любо! А в неділю, під церквою, люди падали б один одному в обійми, як на святий Великдень!

— Ну, нарешті! — викрикали б із сльозами радости в огах. — Слава ж Тобі, Господи! Нарешті погинається! На весну всі будемо вдома!

А як реагує політигна еміграція сьогодні на берлінську кризу?.. Га, самі здорові багите — як: ніхто не топить вже сала і не магазинує його під ліжком — „на горну годину", ніхто не збирається їхати додому, хіба на вакації до Европи. А хто вже відбув вакації, спокійно вертається назад до свого „джабу" з Союзівки ги з іншого Гантеру. Навіть бункрів ніхто не будує, дармащо інж. М. Яримович подав був у двох гислах „Свободи" такі хороші пляни. В нашій політиці — мир і тишина. Різні революційні організації влаштовують свої пікніки та конвенції, відробляють ювілейну панщину у зв'язку з 100-річчям смерти Тараса Шевгенка. А їхні лідери продають газоліну, геревики або ж займаються рибальством.

А прислухайтесь розмовам земляків під церквою св. Юра ги, скажім, після Богослуження, в клюбі „Лис Микита". Звигайно ці розмови погинаються так:

— Ну! Що скажете про Берлін?

— Ех, пустяки! Нігого з того не буде.

Воно дійсно може „нігого не бути" з берлінської авантюри в тому розумінні, що вона не переміниться в загальну, світову м'ясорубку. А втім, як каже мій добрий сусід, містер Бодак, все тепер у Божих руках і трохи в Нікітиних... Та не в тому справа: ріг у тому, що в розмовах любих земляків відгувається, може навіть підсвідоме, задушевне бажання, щоб таки справді не дійшло з берлінського конфлікту до світової - атомової війни, — як колись, десять літ тому, в їхніх розмовах, думах і мріях відгувалось непереможне бажання, щоб з кожного конфлікту на земному гльобі розгорілась світова завірюха, яка, звигайно, привела б до розгрому гервоної тиранії та уможливила б нам повернення на вільну батьківщину.

Я не збираюсь тут пояснювати тієї „зміни настроїв", ги то пак метаморфози, ані теж не хогу її засуджувати ги критикувати, бо коли добре вдарю себе кулаком у груди, то мушу признатись, що з-поміж цих грішників первим єсьм аз..

Ікер

Д-р Семен Демидчук

75-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІҐРАЦІЇ В АМЕРИЦІ

З доповіді, прочитаної в Літературно-Мистецькому Клюбі в Ню Йорку.

(3)

Тут тільки побіжно, для зрозуміння дальшого розвитку, треба згадати, що о. Волянський засновував в околиці місії та каплиці, з яких постали окремі церкви: в Шамокіні, Мавнт Кармелі і Кінґстоні у Пенсилвенії, далі в Джерзі Сіті, Н. Дж., і Міннеаполісі, Мінн., і т. п. На його бажання вислано з Галичини сотрудника о. Зенона Ляховича і світського студента університету Володимира Сіменовича. Вони приїхали 31 березня 1887 р. і негайно приступили до праці. Так постали в Шамокіні братство св. Миколая, церковний хор, читальня і згодом цілоденна народна школа з українською навчальною мовою. Українська друкарня була приміщена в Шенандо, а в ній від 15 червня 1886 р., під редакцією о. Волянського і співредакцією його жінки Павлини, почав виходити двотижневик „Америка", після занепаду якого почала виходити в 1893 р. „Свобода".

Щоб представити хоч коротко історію розвитку церковного й народного життя, треба було б кількох окремих доповідей. Я обмежуся до поділу цієї історії на доби і десятиріччя. Очевидно, що такий поділ підлягає критиці. Одначе, скажу, що ніхто з теперішніх письменників і діячів не пробував дати іншого перегляду. Після моєї першої спроби знайти якусь підставу до поділу, в січні 1955 р., я не міг ніяк знайти іншого ключа. Тому вичислю заголовки так, як я їх оформив, з проханням: „Не кляніть... а справляйте і Бога моліть", щоб вийти якось з хаосу і з апатії.

Поділ охоплює три, а радше чотири доби, до яких я зараховую і передісторичні часи. У доби вставлено десятиріччя, оперті на важливих подіях в кожному році з цифрою 4, аж до 1964 р. — разом 8 десятків.

В. ДОБИ И ДЕСЯТИРІЧЧЯ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ В АМЕРИЦІ.

Доба а) вісті про еміґрацію до часів масового поселення в ЗДА.

Доба б) піонерські часи української спільноти.

(Поступовий ріст ідеалу)

1. Десятиріччя (1884-1894). Заснування церковної громади в Шенандо 1884. Заснування „Свободи" 1893. Заснування Українського Народного Союзу 1894.

2. Десятиріччя (1894-1904). Всенародний З'їзд (Віче) в Йонкерсі з кінцем 1903 р. Його програма: Домагання іменування гр.-катол. єпископа; плекання рідної культури; шкільна освіта — бурса для хлопців; зорганізування Головного Народного Комітету з Народним Фондом.

3. Десятиріччя (1904-1914). Творення окремої української церковної єрархії з приїздом еп. Степана Сотера Ортинського (17 серпня 1907 р.). Вибух Світової Війни (1914 р). Скликання Українського Сойму (1915 р.) з домаганням незалежности України.

4. Десятиріччя (1914-1924). Кінець воєнного періоду (після закінчення в Европі Українсько-Польської війни і прилучення Західньої України до Польщі). Початок першої політичної української іміґрації.

Доба в) Оформлення американсько - українського ідеалу.

5. Десятиріччя (1924-1934). Релігійна боротьба, зорганізування Української Православної Єрархії; заснування українських католицьких шкіл: Дівочої Академії в Факс Чейзі, Пенсилвенія; Середньої Школи („гайскул") в Стемфорді, Конн.

6. Десятиріччя (1934-1944). Підготова до переселення: Заснування Злученого Українсько - Американського Допомогового Комітету (1944 р.). Закінчення Другої Світової Війни.

Доба г) Українська спільнота в Америці в проводі українців у світовому розсипанні.

7. Десятиріччя (1944-1954). Переселення українців із скитальщини в Европі (1944-1954). Створення осередків української науки в ЗДА. Перший Український Науковий З'їзд в Америці в Колумбійському університеті в Ню Йорку старанням НТШ й УВАН з кінцем грудня 1953 р. Заснування Українського Технічного Інституту, як першої високої школи в 1954 р.

8) Десятиріччя (1954-1964). Праця українських наукових установ. Покладення наріжного каменя під американсько - українську традицію на майбутнє законом (Паблік Ло 60-66), яким включено (17 липня 1959 р.) українську справу в американську закордонну політику під час Тижня Об'єднаних Націй.

Оце загальне ствердження велетенської праці „Старої Еміґрації", як історичної події великої ваги, при переселенні більш 100.000 скитальців з Европи і для розміщення їх в різних стейтах та громадах. Висилка (упродовж 30 років) біля 150 мільйонів долярів до Рідного Краю.

У Львові немає овочів і городини

Нижче наводимо в скороченні статтю з „Радянської України" від 26-го липня ц. р., яка потверджує численні вістки про катастрофічний стан „соціялістичного" сільського господарства на Україні:

У місті Львові є чимало магазинів, на яких красуються зелені вивіски „Овочі і фрукти". Але тепер у цих магазинах знайдеш хібащо консервовані борщі та хрін. Стару картоплю тут уже давно розпродано, а молодої ще не появлялось. Зрідка завозять щавель, сзіжу капусту та сухе бадилля цибулі, яка колись була зеленою. Продавці цих магазинів сидять і нудьгують. Деякі вдаються до „самодіяльности", наприклад, торгують пивом, все ж таки свіжа копійка. Часом у магазини заглядають домашні господині, кидають докірливим поглядом на порожні полиці і поспішають на ринок.

Чому ж в овочевих магазинах немає овочів і городини? Шукаючи відповіді на ці питання, ми побували в багатьох установах. У торговельному відділі міської ради нам дали цілу купу постанов. Читати є що. Тільки два рішення виконкому про забезпечення трудящих Львова городиною і овочами надруковані на 48 сторінках. Там, здається, передбачено все: де, коли і скільки має вродити картоплі, капусти, огірків, коли вони мають бути зібрані і доставлені споживачам. Та львов'яни, мабуть, і не підозрівають, що всі заплановані овочі і городину вони давно вже „одержали", що пляни заготівель „успішно виконано й перевиконано".

Усі ці обставини змушують трудящих шукати продуктів на ринку. Там їх цілі гори, але ціни — спекулятивні.

На околицях Львова і в підміських селах є люди, які за високими парканами своїх садиб вирощують овочі і городину протягом цілого року. Це — справжнісінькі приватники, але з ними ніхто не веде боротьби. Привозять сюди городину спекулянти із Закарпаття, Чернівців і навіть з . . . Кавказу. На центральному колгоспному ринку ми познайомилися з Юрком Каулям та його сином Леонідом, які проживають у Чернівцях. Удвох вони привезли до Львова десять мішків свіжих огірків і запевняють, що все це з їхнього городу. Кожному зрозуміло, що город цей на чернівецькому базарі, де ціни на огірки нижчі, як у Львові.

Треба, щоб управління ринками — закінчує свою невеселу статтю П. Матьора, — ширше залучало колгоспи до вивозу і реалізації продуктів рільництва і тваринництва у Львові. Це поліпшить постачання трудящим потрібних продуктів.

Шевченкіяна на Міжнародному Конгресі в Голляндії

В днях 21—26 серпня відбувся в Утрехті, Голляндія, третій Міжнародний Конгрес Порівняльної Літератури з участю понад 200 делегатів з Америки, Канади, Австралії, Японії, Кореї та европейських країн включно з Югославією, Румунією, Чехословаччиною, Польщею, Мадярщиною й ін. Делегатів із України (як зрештою й на інших конгресах) не було, тому представництво української науки лежало виключно на плечах учених вільного світу. В конгресі взяли участь члени Української Вільної Академії Наук у Канаді: проф. К. Біда з Оттавського університету проф. Яр. Рудницький із Манітобського університету в Вінніпеґу. Крім цього був зголошений і включений у програму конґресу д-р М. І. Мандрика, але з уваги на його відсутність, його доповідь про „Українсько-канадійську літературу" відчитано. Проф. К. Біда виголосив доповідь про „Шекспіра в українській і інших літературах", а проф. Яр. Рудницький прочитав виклад на тему „Національне й універсальне в творчості Т. Шевченка". Присутнім на доповіді роздано новіші публікації про Шевченка в англійській мові. З нагоди конгресу відбулася вистава літературознавства, в яку включено видання УВАН з Канади про Шевченка й україніку взагалі. Конґрес пройшов успішно завдяки добрій організації його окремим комітетом з проф. Смітом із Утрехту на чолі. Був це єдиний міжнародний конгрес у 1961 році, на якому були шевченкознавчі теми й виставка шевченкіяни з нагоди сторіччя з дня смерти Т. Шевченка.

Микола Середа — галичанин з Дрогобича

Ню Йорк. — Отримано тут цілком вірогідні відомості, що 24-річний інженер - енергетик Микола Середа, який недавно „вибрав свободу", походить з Дрогобича в Західній Україні. Його батько був інженером - хеміком у великій рафінерії нафти „Польмін" у Дрогобичі. Коли большевики прийшли до Галичини в 1939 році, то зробили його головним директором тієї рафінерії, але, втікаючи в 1941 році, вивезли цілу родину Середів на Схід. За першими газетними відомостями, батько Миколи, Іван Матвійович Середа, кол. асистент на Політехніці у Львові, який в міжчасі став членом Академії Наук УССР, живе ще та приїздив до сина до Відня намовляти його, щоб відкликав своє рішення залишитися на Заході, але не мав у цьому успіху.

● Комуно - китайський уряд, щоб протидіяти масовим ворожим настроям народу, дав дозвіл на відновлення надзвичайно популярних раніше циркових продукцій. З-посеред сучасних акробатів і штукарів позискав собі велику славу 18-річний китаєць гарної постави, який втискає себе в прозору бочку на 9 цалів широку і 32 цалі довгу.

✝

З Волі Всевишнього
відійшов у вічний спочинок
31-го серпня 1961 року в Ню Йорку,
Наш Найдорожчий МУЖ,
Любимий БАТЬКО і ДІДУСЬ,

бл. п. НИКОЛА МЕЛЬНИК

полковник Армії УНР,
проживши 67 років.

ПАНАХИДА буде відправлена в П'ЯТНИЦЮ, 1-го ВЕРЕСНЯ 1961 року, в год. 7:30 вечора, в похоронному заведенні Петра Яреми.

ПОХОРОН відбудеться в СУБОТУ, 2-го ВЕРЕСНЯ 1961 року, в год. 9:00 рано.

Горем прибиті:

дружина — ОЛЬГА
донька — ІННА
зять — СЕМЕН ЗАБРОЦЬКИЙ
внуки — ЄВГЕН і НАТАЛКА

● КНИЖКИ ●

● FINANCIAL ●

ОКСАНА КУРЧ — КОРОЛЕВОЮ ОСЕЛІ ІМ. О. ОЛЬЖИЧА НА 1962-ИЙ РІК

Лігайтон, Па. — В суботу 26-го серпня ц. р. відбулася остання танкова забава на оселі ім. О. Ольжича в Лігайтоні, на якій традиційно вибирається королеву оселі. Ц. р. королевою оселі ім. О. Ольжича стала Оксана Курч, членкиня IV-го Відділу МУН в Ню Йорку, а на княжну вибрано Ліду Білинську, — бунчужну дівочого табору УЗХ, та Ірину Ґелетканич, — членку МУН, обидві з Аллентавну, Па.

„Тризуб" у Дітройті

Филаделфійський „Тризуб" гостював в дні 19-го серпня ц. р. в Дітройті, де розіграв з місцевою командою „Карпатіян Кікерс" змагання з вислідом 5:3.

„Тризуб" грав в ослабленім складі без Ноги, Носа, Манрікіні та Пеґберга. Змагання спонзорував УСТ „Черник".

На другий день в неділю „Тризуб" розіграв показові змагання з репрезентацією Шикаґа, які програв 4:5.

„Тризуб" провадив 3:1, але не видержав кондиційно в 2-ій половині. Вирішний гол впав в останній хвилині з афсайду, який суддя мимо протесту бічного судді признав.

Причини невдачі „Тризуба" слід шукати в браку тренінґу та виснажливих змаганнях двічі під ряд та в його вакаційнім складі. Змагання в Шикаґо спонзорували СУМА „Крила", що зуміли стягнути поверх 5,000 публіки на гарний Генсон стадіон.

● Передплатникові „Свободи" Іванові Брюшенкові з Гошену, Індіяна, згоріла стайня, стодола та частина рогатої худоби. Він вніс скаргу до суду, домагаючися відшкодування від фірми Пайн Манор Тирд Інкорпорації. Він сам наріка на себе, що не був забезпечив своїх будинків і свого майна. — „Це єсть наука для наших людей, пише він, щоб мали на все забезпечення".

ЧЕМПІОНИ В ШАХОВИХ ЗМАГАННЯХ

Визначні українські шахісти, члени „Чорноморської Січі" Нюарк, інж. Л. Блонарович і д-р О. Попович. Обидва вони беруть постійно від 1954 року участь в загальноамериканських турнірах і мають за собою дуже гарні осяги. Інж. Л. Блонарович (зліва) здобув чемпіонат стейту Ню Джерзі в роках 1956 і 1957 та друге місце в „Істерн Стейтс Опен" 1955 р. Д-р О. Попович здобув чемпіонати Ню Інґленд 1957 і 1958 років, чемпіонат Ню Джерзі 1959 року та друге місце у „Вестерн Стейтс Опен Чемпіоншіп" з участю 162 найкращих шахістів Америки в цьому році.

Бельгія внесла скаргу до ОН за арештування її громадян в Конго

Об'єднані Нації. — Бельгійський міністер закордонних справ переслав на руки генерального секретаря Об'єднаних Націй Даґа Гаммершильда гостро сформульований протест проти арештування в Конго понад 200 бельгійських громадян, військовиків на службі в катанзького президента Мойсе Чомбе. Місія ОН в Конго стоїть на становищі, що виарештування тих осіб стоїть у згоді з резолюцією Ради Безпеки ОН з 21 лютого ц. р. про негайне виділення з Конґа всіх бельгійських і інших чужинних військовиків. Місія ОН в Конго передала ультимат чужинецьким консулям в столиці Конґа Елізабетвілі, щоб вони видали бельгійських і інших чужинних військовиків, які шукали в них захисту в результатах прибіжища. В бельгійському генеральному консуляті скрилося 30 бельгійських старшин. Норвежський полковник, який переводив акцію масового арештування білих старшин в катанській армії, заявив, що схоплено більшість з-посеред списка 512 білих старшин і підстаршин з катанської армії. Всіх їх мають в найближчих днях відіслати до їхніх европейських країн. Катанська армія, позбавлена старшинського складу, не є боєздатна, але не зраджує ніяких познак бунту. Сам Мойсе Чомбе скаржиться, що його 5-кратно арештували та навіть побили. Він далі відмовляється поїхати до столиці Конґа й переговорити з тамошним центральним урядом про шарну співпрацю.